

УДК 338.246.87

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/5-90-11>

Сугак Т. О.

Європейський університет

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДІАГНОСТУВАННЯ В СТРУКТУРІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено вплив інформації фінансової звітності підприємств на діагностування економічної надійності зовнішніх контрагентів у системі фінансової безпеки підприємств. Проаналізовано та визначено, що глобалізація економічних відносин, поточна діджиталізація процесів генерують нові рішення й можливості та потребують динамічної інформаційної системи управління суб'єктом господарювання загалом. Ідентифіковано ризики забезпечення фінансової безпеки підприємства. Обґрунтовано висновки щодо діагностування економічної надійності контрагентів у системі економічної безпеки підприємств у сучасних умовах. Визначено, що за забезпечення економічної безпеки зростає необхідність оцінювання достовірності й захищеності облікової інформації, підпорядкуванні облікової інформації загальним інтересам корпоративної інформаційної системи, що уможливить підготовку якісної ретроспективної інформації про події та операції, які вже відбулися та відображені у фінансовій звітності, а також налагодження сучасних дієвих форм фінансового моніторингу та прогнозування інформації управлінського обліку для забезпечення фінансової безпеки українських підприємств.

Ключові слова: економічна безпека, інформаційно-аналітичне забезпечення, фінансова складова частина системи економічної безпеки, загрози, ризики, кіберризик.

Постановка проблеми. Інтеграція економіки України у світовий економічний простір, поступове зближення із законодавством Євросоюзу є черговим кроком до створення сприятливого бізнес-клімату в Україні, оскільки наближує діяльність українських підприємств до світових стандартів та обумовлює необхідність застосування комплексного підходу до формування нормативно-правової бази в інформаційно-аналітичному забезпеченні фінансової складової частини системи економічної безпеки підприємства.

Висококонкурентне бізнес-середовище, орієнтація оподаткування на бухгалтерський фінансовий результат вимагають підпорядкування облікової інформації загальним принципам системи безпеки підприємства, яка потребує певних динамічних реакцій у процесі управління господарською діяльністю, складання та подання фінансової звітності для забезпечення потреб користувачів.

У статті розглянемо вплив інформації фінансової звітності на процес діагностування зовнішніх контрагентів у системі інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової частини, наголошуючи на необхідності вжиття заходів щодо дотримання методологічних та методичних положень на рівні складання фінансової звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам економічної безпеки суб'єктів господарювання присвячено праці вітчизняних і зарубіжних дослідників. Теоретико-методологічні засади та науково-практичні аспекти економічної безпеки у процесі розвитку країн, регіонів, галузей, підприємств були предметом досліджень у роботах О. Ілляшенка [3], О. Захарова [4], Т. Каменської [7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на отримані вагомі результати, на сучасному етапі з'являються нові виклики й загрози, що стають на заваді економічній безпеці підприємств, тому питання, пов'язані з удосконаленням забезпечення фінансової складової частини системи ЕБП інформаційним ресурсом, потребують подальшого вивчення. Основними проблемними питаннями є розроблення процедур моніторингу та підтвердження інформації, що зумовлює необхідність здійснення подальшого дослідження з урахуванням передового досвіду.

Мета статті. Головною метою роботи є висвітлення впливу інформації фінансової звітності підприємств на діагностування економічної надійності зовнішніх контрагентів у системі фінансової безпеки підприємств.

Виклад основного матеріалу. В країнах із розвинутою ринковою економікою накопичено вагомий досвід забезпечення економічної безпеки як транснаціональних компаній, так і підприємств середнього й малого бізнесу. Зокрема, як критерії безпеки діють надійні умови захисту власності, певні гарантії діяльності господарюючих суб'єктів, їх здатності до саморозвитку та самоорганізації, існує досконалий процес розроблення стандартів обліку, забезпечення якості і прозорості звітності як складової частини фінансової інформації шляхом запровадження на законодавчому рівні певних суворих вимог до публічних компаній щодо розширеного обсягу інформації, що розкривається у фінансовій звітності, визначено персональну відповідальність керівництва за достовірність фінансової звітності компаній [7].

Отже, для вирішення проблеми обґрунтування і реалізації ефективної національної стратегії розвитку відповідно до міжнародних критеріїв та для захисту інтересів підприємницької діяльності господарюючих суб'єктів необхідно сформувати норми економічної стратегії та динамічного механізму управління діяльністю суб'єктів підприємництва. Перспективи відновлення економічного зростання й становлення на шлях сталого розвитку нерозривно пов'язані зі створенням сучасного організаційно-економічного механізму управління підприємством, здатного ефективно протидіяти загрозам економічній безпеці господарської діяльності. Вихідним елементом такої модернізації має стати запровадження обліково-аналітичних інновацій у забезпеченні інформаційних потреб системи економічної безпеки підприємства.

Основна функція будь-якої установи – це прийняття управлінських рішень, що формуються на основі отриманої інформації. Інформація відіграє важливу роль у суспільному розвитку, а потреба всіх видів людської діяльності в інформаційних ресурсах необмежена [1; 2]. Саме рух інформації та її надання у відповідному форматі є основою

поєднання алгоритмів, прийомів, методів, способів та засобів забезпечення економічної безпеки підприємства у межах відповідного механізму [3].

Облік як об'єднуюча складова частина загальних функцій менеджменту генерує інформацію для управління процесами планування виробництва та реалізації, координації та регулювання виробничих і фінансових потоків, здійснення контролю та проведення оцінювання витрат, фінансових результатів, запобігання можливим небезпекам, аналізу рівня економічної безпеки.

Як зазначає О. Захаров, під час здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно приділяти увагу не тільки вивченню та аналізу зовнішнього середовища, але й процесам, які відбуваються всередині самого підприємства. Це обумовлено тим, що внутрішнє середовище має особливе значення для забезпечення економічної безпеки [4].

Використання облікової інформації в інформаційно-аналітичному забезпеченні фінансової складової частини системи економічної безпеки дає можливість ідентифікувати наявні та потенційні проблеми, тобто небезпеки та можливості [5].

По-перше, інформація із системи бухгалтерського обліку уможливує отримання повної оперативної інформації стосовно всіх господарських операцій, інформації, яка забезпечить користувачів достовірними даними для поточного управління процесом господарської діяльності, звітної інформації.

По-друге, взявши до уваги планову функцію обліку, фахівці служби економічної безпеки матимуть можливість сформулювати динамічні прогнози стосовно цілей, порядку дій, найкращої альтернативи для виконання місії підприємства та його майбутнього розвитку. По-третє, контрольна, аналітична та оцінювальна функції бухгалтерського обліку забезпечать не тільки збереження активів підприємства, виявлення відхилень даних обліку, оцінювання ефективності діяльності, але й здійснення процесу управління, а саме «контроль цілеспрямованої системи частиною цієї системи» [6, с. 172].

Інформація у фінансовій звітності є відкритою, для прийняття рішень нею користуються покупці та замовники, постачальники та банківські установи, органи влади, працівники.

Важливість цього ресурсу обумовлена тим, що, з одного боку, його інформація є наслідком ефективної чи неефективної діяльності, а з іншого боку, вона значною мірою залежить від того, наскільки вдало ідентифіковані та опрацьовані

певні ризики. Виходячи з цього, маємо докласти максимум зусиль для того, щоб інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової складової частини системи ЕБП було дієвим важелем впливу на досягнення стратегії розвитку підприємства, облік був активним учасником функціонування підприємства та елементом системи його управління, а також забезпечував користувачів достовірною та неупередженою інформацією про стан та результати діяльності підприємства.

Обґрунтовано, що впровадження інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової частини системи ЕБП на всіх рівнях, а саме методологічному, методичному, технічному, технологічному та організаційному, потребує врахування якості інформації, представлені системою, оскільки впливає на здатність готувати надійну фінансову та управлінську звітність, плани та прогнози, якісні та кількісні значення індикаторів фінансової безпеки (табл. 1).

Інформація фінансової звітності необхідна менеджменту підприємства для визначення поточного стану підприємства та подальшої стратегії його функціонування, тому однією з актуальних проблем, що стоять перед фахівцями з економічної безпеки під час визначення ймовірного ризику, пов'язаного з діагностуванням надійності зовнішніх контрагентів, є достовірність інформації фінансової звітності такого контрагента, оскільки показники фінансової звітності не тільки впливають на фінансові та господарські операції суб'єкта підприємництва, але й мають важливі наслідки щодо прийняття рішень зовнішніх користувачів інформації, а саме інвесторів, кредиторів, постачальників, з огляду на те, що звітність містить інформацію щодо підприємницьких ризиків та перспектив розвитку суб'єкта господарювання.

Значний вплив на економічну безпеку вітчизняних підприємств справляють інформаційні ризики, пов'язані із суттєвим викривленням фінансової звітності, яке відбувається внаслідок шахрайства, що пов'язане з маніпулюванням процесом її складання, недостатньою кваліфікацією персоналу, помилковим або навмисним викривленням облікових оцінок шляхом завищення або заниження забезпечень під час застосування професійного судження бухгалтера.

Практичний досвід доводить, що необхідною умовою зменшення інформаційних ризиків та, як наслідок, об'єктивного оцінювання стану ЕБП є налагодження ефективної корпоративної інформаційної системи підприємства із зовнішнім та внутрішнім середовищем шляхом здійснення праців-

Таблиця 1

Зміст облікових даних у системі інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової частини системи ЕБП підприємства

Облікові дані інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової частини системи ЕБП	Джерела інформації
Визначення стратегії забезпечення фінансової безпеки, фінансове планування (бюджет)	Фінансові звіти, кредитні історії, плани та прогнози, які є результатом оперативного, тактичного та стратегічного планування, аналізу, контролю, бюджетування
Обґрунтування фінансових інтересів і визначення їхньої реалізації	Статистичні та галузеві звіти щодо підприємств-аналогів та контрагентів
Якісні та кількісні значення індикаторів фінансової безпеки	Дані бухгалтерського, оперативного та статистичного обліку підприємства, фінансова звітність
Якісні та кількісні параметри використання фінансових ресурсів, обсяг та джерела їх надходження	Дані ідентифікації загроз фінансовій безпеці за рівнем тяжкості наслідків, за рівнем вірогідності, за сферою і джерелом виникнення, за можливістю здійснення, за характером впливу, за тривалістю дії, за формою збитку, за ступенем розвитку тощо
Якісні та кількісні параметри потенційних загроз та ризиків фінансової діяльності підприємства	

Джерело: розробка автора

никами служби економічної безпеки моніторингу, аналізу й контролю на всіх рівнях облікового процесу.

Для зменшення ризиків інформаційної невизначеності запропоновано інтегрування в обліковий процес спеціальних аналітичних прийомів і методів безпеки та залучення фахівців служби економічної безпеки. Задля цього у внутрішньо фірмових стандартах визначено формування певних звітів, зокрема застосування альтернативних процедур щодо професійного судження бухгалтера, що зменшать ризики суттєвого викривлення інформації про об'єкт судження і сформулюють найбільш імовірний сценарій розвитку подій, задля забезпечення моніторингу дебіторської заборгованості для зменшення ризиків втрати коштів від її неповернення.

Окремим чинником, який впливає на повноту інформації фінансової звітності, є відсутність нефінансової інформації.

Зміни українського законодавства, відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС, зобов'язують імплементувати правила Європейської спільноти в галузі бухгалтерського обліку і звітності. Це не тільки змінює склад фінансової звітності, але й зобов'язує вітчизняні підприємства, які використовують Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності, розкривати фінансову та нефінансову інформацію з урахуванням

основних ризиків, невизначеності діяльності та перспектив розвитку підприємства. Отже, з одного боку, виникає відповідальність щодо забезпечення інформаційних потреб стейкхолдерів з урахуванням додаткових критеріїв, а з іншого боку, з'являється можливість отримати та використати інформацію про зміну зовнішнього і внутрішнього середовища з позиції взаємодії контрагентів і підприємства та з позиції самого підприємства. Це потребує розроблення методичних і організаційних засад із застосуванням сучасних технологій оброблення інформації шляхом моніторингу засобів і об'єктів захисту, дотримання методологічних та методичних положень на рівні складання фінансової звітності.

Висновки і пропозиції. Таким чином, досліджуючи процес діагностування надійності зовнішніх контрагентів у сучасних умовах господарської діяльності підприємств, особливо увагу маємо приділити достовірності інформації фінансової звітності такого контрагента.

Для зменшення ризиків інформаційної невизначеності у процесі формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової частини системи економічної безпеки підприємства необхідно інтегрувати спеціальні аналітичні прийоми й методи безпеки, моніторингу, координації, контролю з боку служби економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Друкер П.Ф. О профессиональном менеджменте. Москва : Манн, Иванов и Фербер ; Эксмо, 2014. 240 с.
2. Кемерон Э., Грин М. Управление изменениями. Москва : Добрая книга, 2006. 360 с.
3. Ілляшенко О. Механізми системи економічної безпеки підприємства : монографія. Харків : Мачулін, 2016. 504 с.
4. Захаров О. Інформаційно-аналітичне забезпечення системи економічної безпеки підприємства. *Перспективи управління діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки* : збірник тез доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 27–28 березня 2015 р.) / Міністерство освіти і науки України, ЧНУ ім. Богдана Хмельницького. Черкаси : вид-во ПП Чабаненко Ю., 2015. С. 32–36.
5. Сугак Т. Бухгалтерський облік як інструмент інформаційної системи економічної безпеки підприємства. *Інвестиційно-інноваційні аспекти економічної безпеки на різних ієрархічних рівнях національного господарства* : монографія / В. Лойко, М. Скрипник, М. Чеховська, Т. Белялов та ін. Київ : КНУТД, 2015. С. 137–146.
6. Аккоф Р. Планирование будущего корпорации / пер. с англ. Москва : Прогресс, 1985. 325 с.
7. Каменська Т. Необхідність створення служби внутрішнього аудиту на підприємстві. *Вісник податкової служби України*. 2009. № 28 (552). С. 30–32.
8. Акімова Л. Аналіз стану економічної безпеки за суб'єктивними оцінками експертів. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2018. № 2. С. 1–14.
9. Копитко М. Економіко-математичні методи та моделі в системі зміцнення соціальної компоненти економічної безпеки України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 2. С. 302–312.

References:

1. Drucker, P. (2014). *Effektivnyi rukovoditel* [Effective manager]. Mann, Ivanov i Ferber; Eksmo. [in Russian]
2. Cemeran, E., Green, M. (2006). *Upravlenie izmeneniyami* [Change Management], Moscow: Dobraya kniga publ. [in Russian]
3. Pliashenko, O. (2016). *Mekhanizmy systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriyemstva* [Mechanisms of the enterprise economic security system], vyd-vo Machulin, Kharkiv. [in Ukrainian]
4. Zakharov, O. (2015). *Informacijno-analitychne zabezpechennja systemy ekonomichnoji bezpeky pidpriyemstva* [Information and analytical support of the economic security system of the enterprise]. *Proceedings of the Prospects for management activities of economic entities in the context of economic security* (Cherkasy, 27–28 March, 2015). Cherkasy: vyd-vo PP Chabanenko Ju. P. 32–36. [in Ukrainian]
5. Suhak, T. (2015). *Bukhgaltersjkyj oblik jak instrument informacijnoji systemy ekonomichnoji bezpeky pidpriyemstva* [Accounting as a tool of information system of economic security of the enterprise]. *Investment and innovation aspects of economic security at different hierarchical levels of the national economy*: monograph. K.: KNUTD, pp. 137–146. [in Ukrainian]
6. Ackoff, R. (1985). *Planyrovanye budushchoho korporatsyy* [Planning for the Future of a Corporation]; per. from English. Moscow: Progress, 327 p. [in Russian]
7. Kamenska, T. (2009). *Neobkhdnistj stvorennja sluzhby vnutrishnjogho audytu na pidpriyemstvi* [The need to create an internal audit service at the enterprise]. *Bulletin of the Tax Service of Ukraine*. № 28 (552), pp. 30–32. [in Ukrainian]
8. Akimova, L. (2018). *Analiz stanu ekonomichnoji bezpeky za sub'jektyvnymy ocinkamy ekspertiv* [Analysis of the state of economic security according to subjective assessments of experts]. *Publichne administruvannja: teoriia ta praktyka*, vol. 2, pp. 1–14. [in Ukrainian]
9. Kopytko, M. (2017). *Ekonomiko-matematychni metody ta modeli v systemi zmitsnennja sotsial'noyi komponenty ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy* [Economic and mathematical methods and models in the system of strengthening the social component of economic security of Ukraine]. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. Vol. 2. S. 302–312. [in Ukrainian]

Сугак Т. А.
Европейский университет

ФИНАНСОВАЯ ОТЧЕТНОСТЬ КАК ИНСТРУМЕНТ ДИАГНОСТИКИ В СТРУКТУРЕ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ СИСТЕМЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

В статье исследовано влияние информации финансовой отчетности предприятий на диагностирование экономической надежности внешних контрагентов в системе финансовой безопасности предприятий. Проанализировано и определено, что глобализация экономических отношений, текущая диджитализация процессов генерируют новые решения и возможности и нуждаются в динамичной информационной системе управления субъекта хозяйствования в целом. Идентифицированы риски обеспечения финансовой безопасности предприятия. Обоснованы выводы о диагностировании экономической надежности контрагентов в системе экономической безопасности предприятий в современных условиях. Определено, что при обеспечении экономической безопасности возрастает необходимость оценивания достоверности и защищенности учетной информации, подчинения учетной информации общим интересам корпоративной информационной системы, что делает возможной подготовку качественной ретроспективной информации о событиях и операциях, которые уже произошли и отражены в финансовой отчетности, а также налаживание современных действенных форм финансового мониторинга и прогнозирование информации управленческого учета для обеспечения финансовой безопасности украинских предприятий.

Ключевые слова: экономическая безопасность, информационно-аналитическое обеспечение, финансовая составляющая системы экономической безопасности, угрозы, киберриск.

Suhak Tetiana
European University

FINANCIAL REPORTING AS A DIAGNOSTIC TOOL IN THE STRUCTURE OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF THE FINANCIAL COMPONENT OF THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES

Abstract

The article considers the influence of information about the financial statements of enterprises on the diagnosis of economic reliability of external counterparties in the financial security of enterprises. Economic security of Ukrainian enterprise of any sector of economy today is a qualitatively important characteristic of its financial and economic state. Internal and external environment of economic entities in Ukraine is full of various threats and dangers, which are formed by peculiarities of economic relations between them. It was analyzed and determined that the globalization of economic relations, the ongoing digitalization of processes generates new solutions and opportunities and requires a dynamic enterprise management information system in general. The effectiveness of the individual enterprise depends on the economic relations with economic entities. To ensure the possible negative consequences of unscrupulous economic relations it is necessary to introduce the process of diagnostics of external counterparties into the economic security system of enterprises. The risks of ensuring the financial security of the enterprise were identified. The conclusions on the diagnosis of economic reliability of counterparties in the system of economic security of enterprises in modern conditions were substantiated. It was determined that when ensuring economic security, the need to assess the reliability and security of accounting information, the subordination of accounting information to the general interests of the corporate information system increases. This will prepare a qualitative retrospective information about events and transactions that have already occurred and are reflected in the financial statements, establish modern effective forms of financial monitoring and forecasting of management accounting information to ensure the financial security of Ukrainian enterprises.

Keywords: economic security, system of accounting and analytical support, financial component of the economic security system, threats, risks, cyber risk.